

6. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред. А. М. Богущ. К. : Вища школа, 2007. 542 с.
7. Зажарська Г. П. Основні напрямки з розвитку мовлення молодших школярів відповідно до засад Нової української школи. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. № 1 (324). Ч.2.
8. Ерастов Н. П. Психологические проблемы рациональной организации учебной работы школьников. Ярославль, 1972. 96 с.
9. Кашуба Л. В. Развитие зв'язного мовлення молодших школярів із затримкою психічного розвитку засобами образотворчого мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. Київ, 2009. 20 с. URL : <http://www.allbest.ru/> (дата звернення: 10.11.2021).
10. Леонтьев А. А. Психолінгвістический анализ семантики и грамматики : на материале онтогенеза речи. М. : Наука, 1990. 165 с.
11. Марущак В. С. Про деякі особливості розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2015. № 4 (51).
12. Хома О. М. Сучасні підходи до розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках української мови в початковій школі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. III(25), Issue: 49. URL : www.seanewdim.com (дата звернення: 10.11.2021).
13. URL : <http://www.logos-cds.ru/stati/formirovanie-svyaznoj-rechi-u-detej-starshego-doshkolnogo-vozrasta-s-zaderzhkoj-psichicheskogo-razvitiya/> (дата звернення: 10.11.2021).

УДК 376.37

Л. В. Мороз

*кандидат педагогічних наук, доцент
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

А. С. Кононенко

*магістрантка спеціальності
Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ У ДІТЕЙ 4-5 РОКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ І РІВНЯ

У статті розглядаються наукові погляди, щодо розвитку дрібної моторики у дітей із загальним недорозвитком мовлення. Запропоновані ігри та вправи для розвитку дрібної моторики у дітей 4-5 років із загальним недорозвитком мовлення.

В статье рассматриваются научные взгляды относительно развития мелкой моторики у детей с общим недоразвитием речи. Предложены игры и упражнения для развития мелкой моторики у детей 4-5 лет с общим недоразвитием речи.

The article considers scientific views on the development of fine motor skills in children with general speech underdevelopment. Games and exercises for the development of fine motor skills in children 4-5 years with general speech underdevelopment are offered.

Ключові слова: загальне недорозвинення мовлення, дрібна моторика, ігри для розвитку дрібної моторики, зв'язок із мовленням.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, мелкая моторика, игры для

развития мелкой моторики, связь с речью.

Key words: *general speech underdevelopment, fine motor skills, games for fine motor skills, communication with speech.*

Постановка проблеми. Мовлення є основним засобом спілкування, важливим для розвитку комунікації та зв'язку з навколишнім середовищем. Для високого мовленнєвого розвитку потрібно мати високий рівень розвитку дрібної моторики. Як зазначали В. Бельтюков, Л. Кукуєв, Л. Новіков та багато інших існує певний онтогенетичний зв'язок між розвитком мовлення та дрібної моторики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблеми розвитку дрібної моторики у різні часи займалися науковці, які вивчали діяльність психіки та мозку дитини (М. Бернштейн, Р. Левіна, В. Бехтерєв, В. Гіляровський, О. Запорожець, М. Кольцова, В. Лубовський, О. Лурія, О. Мастюкова, Л. Фоміна), підтверджували стимулюючий вплив тонких рухів руки на розвиток кори головного мозку [1].

Такі науковці як І. Сеченов, І. Павлов, О. Ухтомський виняткову роль надавали рухово-кінестетичним відчуттям, які покращували розвиток мовлення і мислення та довели, що першою домінуючою формою діяльності є рухова.

Згідно поглядів М. Кольцової, систематичні повторення вправ з розвитку дрібних рухів пальців активно допомагають у розвитку мовлення і є, за словами автора, «потужним засобом підвищення

працездатності кори мозку» [2].

М. Бернштейн зазначав, що парадоксальним для педагогів є усвідомлення того, що під час виконання рухів відбувається тренування не стільки м'язів тіла, скільки тренування мозку.

«Через руки ваша дитина демонструє зв'язок між думками і діями», – говорить педіатр з міста Сент-Пол, США, Рода Ерхардт [6].

На думку І. Павлова: «Мовлення – це, перш за все, м'язові відчуття, що йдуть від мовленнєвих органів кори головного мозку» [2].

М. Монтесорі вбачала розвиток дрібної моторики у сприянні впорядкуванню попередньо набутого досвіду дитини. Основний обсяг своєї роботи М. Монтесорі вклала у розвиваючу дошку, щоб у процесі гри знайомити дитину з предметами та їх ознаками, надати змогу самостійно працювати, міркувати, помилятися і виправляти помилки, зосереджувати увагу на зробленому, порівнювати.

Мета статті – висвітлити результати розвитку дрібної моторики у дітей 4-5 років із загальним недорозвитком мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовленнєвий розвиток дитини – один із основних чинників становлення особистості в дошкільному віці. Мовлення є засобом реалізації всіх сфер життєдіяльності дитини дошкільного віку в основних лініях розвитку. Формування дрібної моторики – є найважливішим етапом на шляху розвитку мовлення, тому що формування правильної вимови у дітей є досить

складним процесом, оскільки потрібно навчитися керувати органами мовлення, сприймати звернене до них мовлення, здійснювати контроль за власним мовленням.

Дитина, яка має високий рівень розвитку дрібної моторики логічно мислить, має достатньо розвинуту пам'ять, увагу, зв'язне мовлення [5]. Саме тому робота з розвитку дрібної моторики повинна починатися задовго до вступу у школу.

Батьки та педагоги, які приділяють значну увагу вправам, іграм, завданням для розвитку дрібної моторики та координації рухів руки вирішують одночасно декілька проблем:

- по-перше, впливають на загальний інтелектуальний розвиток дитини;
- по-друге, покращують розвиток мовлення дитини;
- по-третє, готують дитину до оволодіння навичками письма.

Для розвитку дрібної моторики корисні такі вправи:

- перебирати пальцями круп, крутити бруски або олівець;
- застібати і розстібати гудзики різного розміру;
- плести косички з жорстких ниток;
- малювати і штрихувати олівцями;
- грати в пальчикові ігри [3].

Обстеження рівня розвитку дрібної моторики у дітей 4-5-річного віку із загальним недорозвиненням мовлення було здійснено на базі Зінківського дитячого будинку-інтернату ім. О. В. Синяговського, Зінківського району, Полтавської

області. У обстеженні прийняли участь 6 дітей віком 4-5 років із загальним недорозвиненням мовлення II рівня: основна група – продовжувала займатися за загальноприйнятою методикою (3 особи), група порівняння – займалася за розробленою нами методикою розвитку дрібної моторики (3 особи).

Обстеження головних характеристик дрібної моторики у дітей віком 4-5 років було реалізовано за допомогою наступних діагностичних методик:

Методика запропонована Т. Гризик, Л. Тимощук [4] має 16 завдань та складається з 3 блоків, до яких входять такі діагностичні вправи:

- Статичні вправи.
- Динамічні вправи.
- Дослідження тактильних відчуттів.
- Визначення сили тону м'язів кисті.
- Визначення координації рухів.
- Обстеження щипцеподібного захвату.

У результаті вираховувалась загальна сума балів та відбувався розподіл на групи.

Характеристика груп:

Група «А». Дана група оцінюється в 16-15 балів. Дрібна моторика дітей, які набрали дану кількість балів, характеризується як добре розвинена. Під час довільних і обертальних рухів пальці згинаються і розгинаються легко і вільно.

Група «Б». Дана група оцінюється в 14-11 балів. Розвиток дрібної моторики у дітей є недостатньо розвинутий.

Група «В». Дана група оцінюється від 11-9 балів. Дрібна моторика знаходиться в стадії формування. Діти відстають від вікової норми. Пальці рухаються ніяково, рухи низько диференційовані, синхронні рухи пальцями виконати не можуть. Амплітуду рухів можна оцінити як неповну. Діти швидко втомлюються, відзначається гіпотонус або гіпертонус м'язів.

Група «Г». Не більше 8 балів – діти у яких дрібна моторика рук сильно відстає від вікової норми.

Методика «Доріжки» (за Л. Венгер) мають на меті визначення розвитку точності рухів, сформованості уваги і контролю за власними діями.

Оцінювання проводилось за такими критеріями:

- Високий рівень: без помилок, виходи за межі доріжки відсутні, олівець відривається від паперу не більше трьох разів.
- Середній рівень: 1-2 виходи за межі доріжки.
- Низький рівень: 3 і більше виходів за межі доріжки, нерівна, тремтяча лінія, дуже слабка, майже невидима, або лінія з дуже сильним натиском, багаторазове проведення по одному і тому ж місцю.

На основі цих методик було отримано та порівняно результати первинного та повторного дослідження у обстежуваних групах дітей.

Для успішного вирішення проблем, пов'язаних із розвитком дрібної моторики, на базі Зіньківського дитячого будинку-інтернату ім. О. В. Синяговського, нами було визначено певні види діяльності (рис 1.),

які допоможуть у розвитку дрібної моторики у дітей 4-5 років із ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ II рівня.

Протягом трьох місяців проведення корекційно-логопедичних занять ми активно спостерігали за дітьми. Після завершення впровадження експериментальної методики нами були виявлені певні зміни щодо досліджуваних показників у дітей.

За результатами первинного обстеження можна сказати про те, що майже всі діти мають середній та низький рівень розвитку дрібної моторики. Деякі запропоновані вправи викликали труднощі у виконанні, діти не могли контролювати рухи кисті. Найскладнішим завданням для виконання виявилися вправи «Кулак-ребро-долоня» та «Козазаєць».

У першій частині таблиці (ДО) показано, що при виконанні першого блоку завдань 34% обстежуваних має низький рівень, 33 % середній та високий рівні. Це може вказувати на те, що виконання вправ у статичному напруженні дітям давалися важко. У другому блоці низький рівень отримали 17 % дітей, 66 % середній та 17% високий – діти можуть виконати вправи у динаміці, але зустрічаються певні проблеми у вигляді перестановки послідовності елементів у деяких завданнях. Результати третього блоку вказують не те, що: 66 % отримали низький рівень, 34% середній, високий рівень ніхто з дітей не отримав. Було виявлено, що майже у всіх дітей наявні проблеми із виконанням вправи (табл.1.1.).

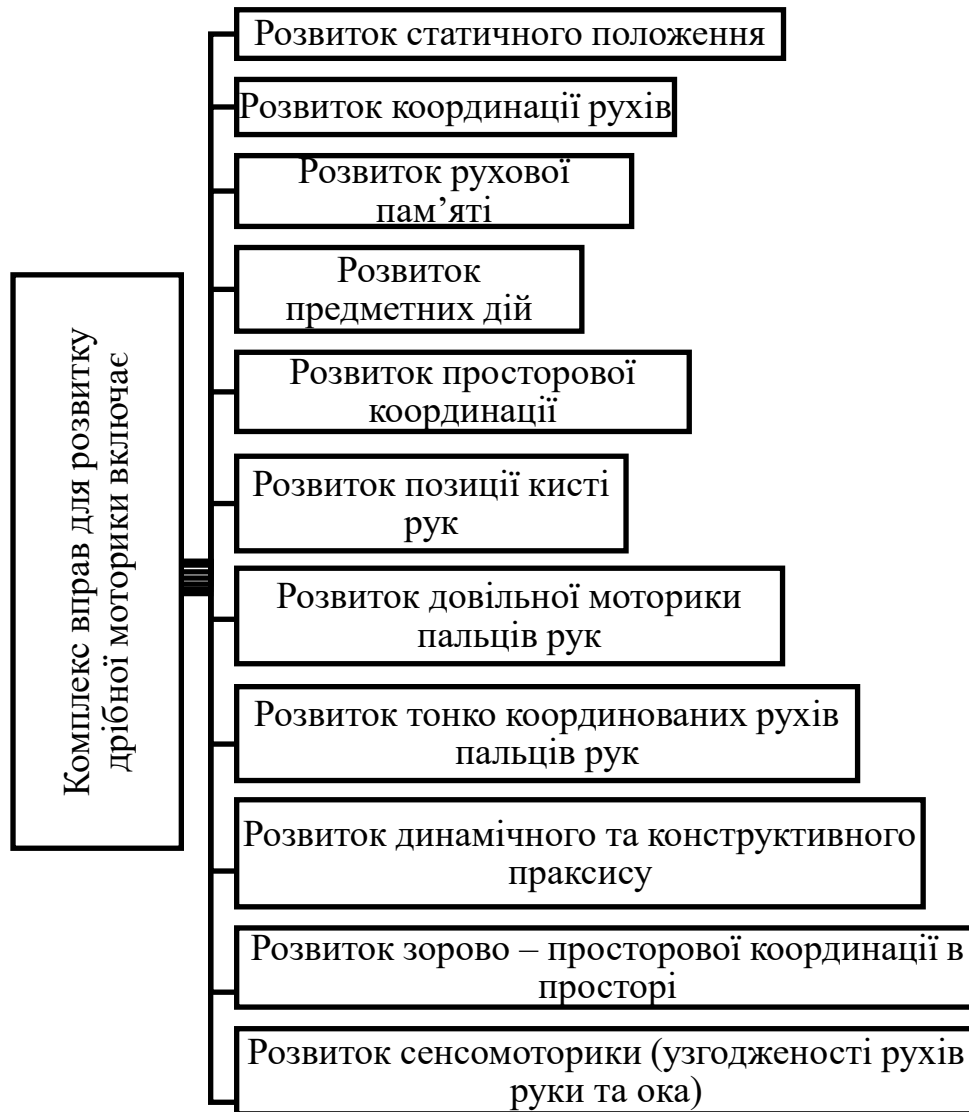

Рис.1. Види діяльності для розвитку дрібної моторики рук

Таблиця 1.

**Результати обстеження дрібної моторики
(за методикою Т. Гризик, Л. Тимощук)**

Блоки	ДО						ПІСЛЯ					
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень		Низький рівень		Середній рівень			
	АЧ	%	АЧ	%	АЧ	%	АЧ	%	АЧ	%	АЧ	%
1 блок	2	33	2	33	2	33	-	-	-	-	6	100
2 блок	1	17	4	66	1	17	-	-	2	34	4	66
3 блок	4	66	2	34	-	-	1	17	-	-	5	85
Разом	7	39	8	45	3	16	1	6	2	11	15	83

Після впровадження методики було проведено повторне обстеження рівня розвитку дрібної моторики. Отримані результати занесені до другої частини таблиці (ПІСЛЯ). Із завданнями першого блоку упоралися всі діти та отримали показники 100 %, що відповідає високому рівню, у другому блоці було зафіксовано середній рівень – 34% та високий рівень – 66%, у третьому блоці зафіксовано низький рівень – 6 %, середній рівень – 11 %, високий рівень 83 %.

При виконанні завдання за методикою «Доріжки» (за Л. Венгер) при первинному дослідженні нами було отримано наступні результати: низький рівень розвитку дрібної моторики виявлено у 50 % досліджуваних, середній рівень – у 33 % досліджуваних та високий рівень – лише у 17 % досліджуваних.

Повторна діагностика за методикою «Доріжки» показала, що рівень виконання вправи покращився на 50 % (табл. 2.).

Аналізуючи результативність обстеження за методикою «Доріжки» протягом експерименту, можна констатувати наступне: у дітей різко зменшилась кількість помилок. Натиск на олівець став менш

сильним, лінія одного кольору від початку до кінця, що не спостерігалось раніше, зменшилась кількість виступів за межі лінії, знизилась кількість відривів від аркуша.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, отримані у ході досліджень результати свідчать, що стан дрібної моторики дітей 4-5 років із загальним недорозвиненням мовлення II рівня знаходиться переважно на середньому рівні розвитку, а в більшості випадків на низькому рівні розвитку. Серед основних помилок характерні: неможливість контролю рухів кисті, пальці рухаються ніяково, рухи низько диференційовані, синхронні рухи пальцями виконати не можуть, відмічалася швидка втомлюваність.

Після проведеної роботи над розвитком дрібної моторики були отримані показники, які зафіксували помітні покращення. Було порівняно результати первинного та вторинного дослідження та виявлено, що рівень розвитку дрібної моторики підвищився та досяг показників високого та середнього рівня.

Таблиця 2.

Результати обстеження дрібної моторики за методикою «Доріжки» (Л. Венгер) протягом експерименту

	Низький рівень розвитку		Середній рівень розвитку		Високий рівень розвитку	
	Абсолютне число	%	Абсолютне число	%	Абсолютне число	%
До	3	50 %	2	33 %	1	17 %
Після	-	-	3	50 %	3	50 %

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левина Р. Е., Никашина Н. А. Характеристика общего недоразвития речи у детей : основы теории и практики логопедии, 1968. 67-85 с.
2. Большакова С. Е. Формування дрібної моторики рук : ігри та вправи, 2006. 245 с.
3. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте : книга для учителя, 1991. 93 с.
4. Ухина Л.А. Диагностика речевого развития детей дошкольного возраста: методическое пособие, 2010. 76 с.
5. «Мовлення на кінчиках пальчиків наших дітей». URL: <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-53-24-09-12-2020/> (дата звернення: 10.11.2021).
6. Кочмар-Тимошенко С. Як розвивати у дитини дрібну моторику. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/02/6/243873/> (дата звернення: 10.11.2021).

УДК 376.36.-053.4

Л. О. Прядко

*кандидат педагогічних наук, доцент
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

А. О. Нагорна

*магістрантка спеціальності
Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВНИКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

У статті розкриваються особливості словника дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Особлива увага приділена характеристиці рівнів ЗНМ та опису специфіки збагачення словника на зазначених рівнях.

В статті розкриваються особливості словаря дітей дошкільного віку з общим недорозвитком мовлення. Особливу увагу уделено характеристиці рівнів ЗНМ і опису специфіки збагачення словаря на зазначених рівнях.

The article reveals the features of the vocabulary of preschool children with general speech underdevelopment. Particular attention is paid to the characteristics of the levels of ZNM and the description of the specifics of the enrichment of the vocabulary at the indicated levels.

Ключові слова: мовленнєві порушення, загальний недорозвиток мовлення, збагачення словника.

Ключевые слова: речевые нарушения, общее недоразвитие речи, обогащение словаря.

Keywords: speech disorders, general speech underdevelopment, vocabulary enrichment.

Постановка проблеми. Важливою умовою успішної підготовки дитини дошкільного віку до навчання є оволодіння зв'язним мовленням, а тому виховання з перших років життя інтересу до мовлення та вживання влучних висловів, слів і словосполучень має стати прерогативою дошкільної освіти. Прагнення досконало володіти рідною мовою є надійним шляхом формування високодуховної особистості, громадянської гідності.

Порушення мовлення та його корекція є однією з головних проблем сучасності серед дитячого